

Vrij zijn en veilig zijn

- Nederland is een tolerant, divers en vrij land. Maar nog te vaak krijgen Nederlanders minder kansen of worden ze uitgesloten op grond van geslacht, kleur, ras, geloof, seksuele geaardheid of beperking. Daarom zal er nog harder worden gestreden tegen racisme en discriminatie.
- Het Regenboogakkoord voeren we met urgentie uit.
- Misbruik van vrijheden om de vrijheid van anderen te beperken of te ontnemen, wordt bestreden. Door kwetsbaren te beschermen, door buitenlandse inmenging en financiering tegen te gaan en door de vrijheden en gelijkheden uit onze Grondwet sterker te verankeren in inburgering en in het (informele) onderwijs.
- Succesvolle integratie is van essentieel belang voor zowel mensen zelf als de Nederlandse samenleving en zien dit als wederkerig. We verwachten eigen verantwoordelijkheid, maar bieden ook kansen om talenten te ontplooien.

- Voor een vrije samenleving en democratische rechtsorde is veiligheid een basisvoorwaarde. Veiligheidsbeleid is daarom slim en effectief, waarbij preventie en repressie twee kanten van dezelfde medaille zijn.
- De bestrijding van ondermijnende en georganiseerde criminaliteit vraagt een stevige, samenhangende, ketenbrede aanpak.
- Door onder andere het meerjarig Nationaal Herstel- en Perspectiefprogramma Leefbaarheid en Veiligheid wordt ingezet op preventie.
- We versterken de rechtspositie en de rechtspraak van burgers, bv. door de modernisering van de wetboeken van strafrecht en strafvordering en de versterking van de sociale advocatuur.
- Ook de dreiging van radicalisering, haatzaaien en terreur wordt aangepakt door in te zetten op preventie, signalering, opsporing, (ver)volgning en stevig te straffen.

Nieuwe duurzame economie met sterker verdienvermogen

- De klimaat- en energietransitie is niet alleen noodzakelijk, maar biedt ook een grote kans. Door in te zetten op een klimaatneutraal, fossielvrij en circulair Nederland in 2050 werken we aan schone lucht, mooie en gezonde natuur en een sterk bedrijfsleven dat duurzame banen en welvaart oplevert.
- We gaan met onderwijsinstellingen en sociale partners maximaal aan de slag om vakmensen op te leiden en waar nodig om- of bij te scholen voor voldoende tempo in de energie transitie.
- We voeren het Klimaatakkoord uit en borgen met doorgerekende plannen het behalen van de doelstellingen zoals afgesproken in de Klimaatwet. We verhogen de klimaatdoelen voor 2030, nemen extra maatregelen, en voldoen ten minste aan de Green Deal van de EU
- We voeren groene industriepolitiek zodat het bedrijfsleven versneld een grote sprong kan maken op duurzaamheid om daarmee het verdienvermogen op lange termijn overeind te houden en er schaal en slagkracht ontstaat waar ook andere sectoren van kunnen profiteren.
- Tegenover investeringen vanuit de overheid, zorgt een verhoogde doelstelling van de industrie ervoor dat Nederland de verhoogde klimaatdoelstelling haalt.
- Huishoudens en het kleine MKB worden ontzorgd door onder meer het forser ondersteunen van investeringen in isolatie, hybride warmtepompen, zonnepanelen op daken en het bijmengen van groen gas.

- De ambitie is de meest innovatieve, duurzame en concurrerende economie in 2030 van de wereld, door het realiseren van hoogwaardige (digitale) infrastructuur, het beste onderwijs, een sterke arbeidsmarkt en goede overheidsfaciliteiten.
- We vragen van grote bedrijven hun fair share en beschermen onze bedrijven tegen oneerlijke concurrentie van buiten Europa.

- Het kabinet blijft zich inzetten om het groeivermogen en innovatief ondernemerschap te versterken.
- Dat betekent het makkelijker maken om mensen in dienst te houden, en ondernemers helpen met hun vaste lasten, het dichten van de financieringskloof, de klimaattransitie en een meetbare aanpak van regeldruk, met maatwerk voor het MKB.
- De bodem van de economie wordt verstevigd met (fundamenteel) onderzoek, investeringen in sleuteltechnologieën.
- Het bruisend cultureel leven, evenementen en horeca worden ondersteund.
- Ons verdienmodel op digitalisering wordt versterkt, via bijvoorbeeld samenwerking in technologische innovatie tussen wetenschap, bedrijfsleven, start-ups, scale-ups en overheid, en via investeringen in sleuteltechnologieën zoals kunstmatige intelligentie en quantum computing.
- We zien ook nieuwe digitale dreigingen, bijvoorbeeld door digitale aanvallen van China en Rusland. We willen dat inlichtingendiensten beter in staat zijn om hun slagkracht te benutten en hun capaciteit uitbreiden om deze acties assertief op te sporen en te bestrijden, met goede waarborgen voor toezicht en digitale burgerrechten.

Perspectief en zekerheid

Onderwijs

- De afgelopen jaren staat de belofte van vooruitgang en kansengelijkheid onder druk. Daarom pakken we kansenongelijkheid bij de wortel aan.
- De komende regeerperiode versterken we de kwaliteit van de opvang van kinderen tot 4 jaar (gebruik ervan blijft een vrije keuze) en we verlagen de leerplicht naar 4 jaar.
- We verhogen de vergoeding voor kinderopvang fors, zodat deze bijna geheel vergoed wordt, zonder limiet aan het aantal te gebruiken uren. We maken de kinderopvang stapsgewijs ook toegankelijk voor alle kinderen, te beginnen met de kinderopvang tot 4 jaar, afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende goed opgeleide medewerkers. We bezien op basis van de gedragseffecten de ambitie om de vergoeding te verhogen naar 100%. We werken toe naar een doel waarbij uiteindelijk de kinderopvangtoeslag verdwijnt en de overheidsbijdrage aan instellingen zelf wordt uitgekeerd.
- We bieden alle schoolgaande kinderen een rijke schooldag/dagschool. Naast goed onderwijs is er huiswerkbegeleiding en buitenschoolse opvang en kan elk kind kennismaken met sport, cultuur, muziek en natuur.
- In het funderend onderwijs wordt het onderwijsprogramma gemoderniseerd, door de basisvaardigheden, burgerschap, digitalisering en techniek er een belangrijke plek in te geven.
- De overgang van basis-, naar voortgezet onderwijs wordt verbeterd en we stimuleren brede brugklassen.
- Het onderwijs moet een veilige en vrije omgeving voor kinderen bieden om op te groeien. Daarom wordt de grondwettelijke vrijheid van onderwijs gemoderniseerd.
- In 2030 is het normaal dat studenten van mbo tot universiteit de vrijheid voelen om hun studie zélf ambitieus in te vullen.
- Perverse prikkels worden uit de financieringsmodellen gehaald door meer vaste en minder flexibele financiering (HO).

Arbeidsmarkt

- Zekerheid en perspectief betekent ook een passende baan. Nu werk steeds meer verandert, is het extra belangrijk dat er perspectief blijft.
- Sociale partners ontwikkelen een infrastructuur om van werk naar werk te stimuleren, werkloosheid te voorkomen en de overstap naar tekortsectoren en –beroepen te ondersteunen. De overheid draagt daaraan bij.
- De inhoud van het werk is bepalend voor de contractvorm in plaats van de huidige (fiscale) regels. Echte zelfstandigen en ondernemerschap worden ondersteund en schijnzelfstandigheid wordt bestreden.
- Iedereen die kan meedoen krijgt passend werk, want wie werkt voelt zich beter.
- Werken maken we lonender. Iedereen die bijdraagt, wordt daarvoor beloond en meer werken loont meer, waarbij lastenverlichting gericht op werkenden een belangrijke leidraad is. We hebben de sterke ambitie om de toeslagen af te schaffen. Het minimumloon wordt verhoogd op een manier dat werken aantrekkelijker wordt.
- We implementeren de aanbevelingen van de Commissie Roemer voor arbeidsmigranten.
- Er komt extra persoonlijke begeleiding en ondersteuning zowel via het UWV als via gemeenten, een ambitieuze schuldenaanpak, en het bestrijden van laaggeletterdheid.

Sterke infrastructuur en een betaalbaar huis

- Er zijn circa 1 miljoen nieuwe woningen nodig in de jaren twintig. Daarbij geven we prioriteit aan starterswoningen, ouderenwoningen, middenhuur en middenkoop om zo de doorstroming op de woningmarkt te stimuleren.
- Op korte termijn kan het ombouwen van kantoren en het plaatsen van tijdelijke woningen en nieuwe woonvormen verlichting geven.
- Met maatregelen wordt voorkomen dat woningen in wijken worden opgekocht om tegen hoge prijzen te worden verhuurd.
- Met forse investeringen voor de uitbreiding en verbetering van infrastructuur voor OV, fiets en auto maken we de bouw in elk geval in 14 grootschalige woongebieden mogelijk.

Goede gezondheid

- De lessen uit de coronacrisis, zoals het belang van samenwerking (die ook financieel mogelijk is), ontschotting en de ondersteunende rol van digitalisering worden gebruikt als basis om de zorg klaar te maken voor de toekomst.
- Goede zorg vraagt om samenwerking, aandacht voor de patiënt en ruimte voor iedereen die in de zorg werkt.
- Om de zorg betaalbaar te houden wordt een te grote stijging van de zorgkosten voorkomen. Financiële prikkels voor zorgverleners om zo veel mogelijk te behandelen worden afgeschaft.
- De overheid pakt een meer actieve rol op bij het bevorderen van een gezonde levensstijl. Dit vraagt een brede aanpak, met stimulering van gezonde keuzes en ontmoedigen van ongezonde keuzes, zonder mensen in hun vrijheid te beperken.
- Het is belangrijk dat mensen eigen keuzes over hun leven de dood kunnen maken. Op basis van adviezen van de Gezondheidsraad, wetenschappelijke kennis en beschikbare wetsevaluaties en komt er een medisch-ethische (wetgevings)agenda voor o.a. de modernisering van de embryowet en abortuswet.

Onze rol in de wereld

- De grote uitdagingen van deze tijd vragen een sterke internationale aanpak. Onze nationale belangen worden het beste gediend als de Europese Unie daadkrachtig kan optreden waar dat nodig is en ons land daarbij een leidende rol pakt. Constructief waar het kan en kritisch waar het moet. Om ervoor te zorgen dat de strategische autonomie van Europa sterker wordt, zetten we in op een moderne EU-begroting, prudente, handhaafbare en groeibevorderende Europese begrotingsregels, een goed werkende bankenunie en het tegengaan van oneerlijke concurrentie.

Binnen de Europese Unie bepleiten we hervormingen en zijn we streng voor EU-lidstaten die begrotingsregels of fundamentele Europese waarden met de voeten treden.

- We stimuleren dat meer handels- en investeringsverdragen worden gesloten, en zetten CETA door.
- Ontwikkelingssamenwerking draagt bij aan de doelen van ons actief buienlandbeleid, zoals het bestrijden van grondoorzaken van armoede, terreur, migratie en klimaatverandering. Daarbij willen we een doelmatige inzet van middelen. Een deel van het budget blijft altijd beschikbaar voor noodhulp.
- Ons doel is een krijgsmacht die bij de wereldtop hoort en samen met NAVO- en EU-partners zorgt voor onze veiligheid. Modernisering van het personeelsbeleid is daarbij een belangrijke veranderopgave. Ook op het gebied van personeel liggen grote opgaven om op te lossen.
- Migratie wordt in goede banen geleid door meer grip te krijgen op wie er binnenkomt, mag blijven of terug moet. Het migratiebeleid stoelt daarmee op twee pijlers, die naast elkaar staan en gelijktijdig en in samenhang uitgevoerd worden: het verbeteren en versterken van legale migratie en parallel het beperken van irreguliere migratie, bestrijden van overlast en misbruik en bevorderen van terugkeer bij onrechtmatig verblijf.

Democratische rechtsorde en open politiek

- Naar aanleiding van het rapport van de onderzoekscommissie Kinderopvangtoeslag zijn stappen gezet. Een kabinet moet daarmee doorgaan door te investeren in de uitvoering met behulp van het programma Werk aan Uitvoering.
- De afhandeling van schade en versterking in Groningen en het herstel voor gedupeerde ouders van de kinderopvangtoeslagaffaire vindt zo snel mogelijk plaats.
- Het parlement als tegenmacht kan niet zonder goede informatievoorziening. De afspraken over informatievoorziening en archivering worden daarom met voorrang uitgevoerd en verruimd.
- Het advies van de staatscommissie Remkes om de binding tussen kiezers en gekozenen te versterken, wordt opgepakt.
- Wij staan voor een open, optimistische en respectvolle politiek. We gaan open het debat in en zoeken samenwerking met die partijen die verantwoordelijkheid willen nemen. We willen bouwen aan een samenleving waar we goed naar elkaar luisteren. Ook als we het oneens zijn doen we dat met wederzijds fatsoen. We spreken ons uit tegen kwetsend en dreigend taalgebruik. Alleen zo kunnen we bouwen aan een land waar debatten worden gevoerd met respect voor ieders overtuigingen.